

**DÜNYA KÜLTÜR MİRASI
DEDE KORKUT
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
(25-27 NİSAN 2019 / BAYBURT)
BİLDİRİ KİTABI**

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi GÜZEL
Dr. Öğr. Üyesi Turgay KABAK

**BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
DEDE KORKUT UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ**

©Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü

Bu eserin tüm yayın hakları, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğüne aittir. Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm yazıların dil, bilim ve hukuk açısından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN NO : 978-605-9945-22-6

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 23

BAKÜTAM'DA 1. BASKI, EYLÜL 2019

Kapak Görüntüsü : Dede Korkut Türkmen Sahra Nüshası

Düzeltilmeler : Fatih KÖKSAL, Ömür ERBAY

Tasarım : Cengizhan OKUTMUŞ

Baskı

Zafer Okutmuş Ofset

Tuzcuzade Mah. Cumhuriyet Cad. No: 58/A - BAYBURT

Tel: 0554 679 69 69

Sertifika No: 44983

ONUR KURULU

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ (YÖK Başkanı)
Prof. Dr. Selçuk COŞKUN (Bayburt Üniversitesi Rektörü)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Türk Dil Kurumu Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM (Bayburt Üniversitesi)
Prof. Dr. Haldun ÖZKAN (Bayburt Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamdi GÜLEÇ (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ferdi GÜZEL (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Turgay KABAK (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Esat AKTAŞ (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KARA (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mete Yusuf USTABULUT (Bayburt Üniversitesi)
Öğr. Gör. Ahmet AKPINAR (Bayburt Üniversitesi)

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Türk Dil Kurumu Başkanı)
Prof. Dr. Kamal ABDULLA (Azerbaycan Diller Üniversitesi / AZERBAYCAN)
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK (Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin EKİCİ (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU (İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ercan ALKAYA (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülhan ATNUR (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Halit KARATAY (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Üçler BULDUK (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali DUYMAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA (Bursa Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vügar SULTANZADE (Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC)
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Taşkent Devlet Üniversitesi /
ÖZBEKİSTAN)
Prof. Dr. Flera SAYFULİNA (Kazan Federal Üniversitesi / Tataristan -
RUSYA)
Prof. Dr. Ağaverdi HALİL (Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi/
AZERBAYCAN)
Doç. Dr. Sapar ÇARIYEV (Türkmen Milli Dünya Diller Enstitüsü /
TÜRKMENİSTAN)
Dr. Fahri Valehoğlu HACIYEV (Azerbaycan Cumhuriyeti Dış İşleri
Bakanlığı / AZERBAYCAN)
Dr. Öğr. Üyesi Nurdin USEEV (Kırgızistan- Türkiye Manas
Üniversitesi / KIRGIZİSTAN)
Dr. Öğr. Üyesi Gulim SHADİYEVA (Kazak Millî Sanatlar Devlet
Üniversitesi / KAZAKİSTAN)

KATILIMCILAR

- Prof. Dr. Kamal ABDULLA (Azerbaycan Diller Üniversitesi / AZERBAYCAN)
- Prof. Dr. Metin EKİCİ (Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN (Atatürk Üniversitesi)
- Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK (Dicle Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU (İstanbul Aydın Üniversitesi)
- Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA (Emekli)
- Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ (Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Üçler BULDUK (Ankara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gülhan ATNUR (Atatürk Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Taşkent Devlet Üniversitesi / ÖZBEKİSTAN)
- Prof. Dr. Mamatqul JÖRAYEV (Özbekistan Bilimler Akademisi / ÖZBEKİSTAN)
- Prof. Dr. Flera SAYFULİNA (Kazan Federal Üniversitesi / Tataristan - RUSYA)
- Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA (Bursa Uludağ Üniversitesi)
- Prof. Dr. Vügar SULTANZADE (Doğu Akdeniz Üniversitesi / KKTC)
- Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR (Atatürk Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER (Fırat Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ercan ALKAYA (Fırat Üniversitesi)
- Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ali DUYNAMAZ (Balıkesir Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hamdi GÜLEÇ (Bayburt Üniversitesi)
- Prof. Dr. Sedat ADIGÜZEL (Atatürk Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ (Atatürk Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet KARA (Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Berdi SARIYEV (Ankara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hasan AKTAŞ (Bayburt Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Nurdin USEEV (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / KIRGIZİSTAN)
- Dr. Öğr. Üyesi Gulim SHADİYEVA (Kazak Millî Sanatlar Devlet Üniversitesi / KAZAKİSTAN)
- Dr. Öğr. Üyesi Elçin İBRAHİMOV (Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi / AZERBAYCAN)
- Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Kaan YALÇIN (Fırat Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Nihangül DAŞTAN (Atatürk Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ferdi GÜZEL (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Turgay KABAK (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Özkan DAYI (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KARA (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mete Yusuf USTABULUT (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Gazi ÖZDEMİR (Bayburt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM (Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Serkan ÇAKMAK (Atatürk Üniversitesi)
Dr. Harun ŞAHİN (Yüksek Öğretim Kurumu)
Dr. Fahri Valehoğlu HACIYEV (Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı /AZERBAYCAN)
Öğr. Gör. Tuğba AKKOYUN KOÇ (Bayburt Üniversitesi)
Doktora Öğrencisi Ruslan ALİMBEKOV (L. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi /KAZAKİSTAN)
Doktora Öğrencisi Venera MUSTAFAYEVA (İstanbul Üniversitesi)
Uzm. Zübeyde KAYA

İÇİNDEKİLER

- 11 **Sunuş**
Prof. Dr. Selçuk COŞKUN
- 13-30 **Kamal ABDULLA**
Dədə Qorqud Dərsləri və Dədə Qorqud Bir Prinsip Kimi
- 31-40 **Osman Fikri SERTKAYA**
Derse Han ile Ailesi Hakkında Son Bilgiler ve Metinde Geçen *kara donlu derviş, sayvân, asanmış idi* Gibi Kelimelerin Yeniden Anlamlandırılışı Üzerine
- 41-51 **Metin EKİCİ**
Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi
- 53-63 **Sadettin ÖZÇELİK**
Dede Korkut Oğuznamelerindeki *Kalabalık korhudur, derin olsa baturur* Atasözünü Yeniden Okumak
- 65-74 **Vügar SULTANZADE**
Banı Çiçek Oğuz Türklerinden miydi?
- 75-87 **Ahat ÜSTÜNER**
Dede Korkut Hikayelerinde “Tegi, Tek, İle, Çağ” Edatları
- 89-104 **Nurdin USEEV**
Manas ve Dedem Korkut Destanlarındaki Bazı Epitetlerin Karşılaştırılması
- 105-119 **Ali DUYMAZ**
Dede Korkut Kitabı Yazmalarında Başlık-İçerik İlişkisi Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler
- 121-127 **Flera SAYFULİNA**
Ercan ALKAYA
Dede Korkut Hikâyeleri'nin Rusçaya Tercümesi ve Araştırılması Tarihi Üzerine
- 129-148 **Harun ŞAHİN**
Dede Korkut Kitabı'nda “Vefa Değeri”
- 149-162 **Üçler BULDUK**
Dede Korkut Oğuzlarında Askeri Teşkilata Dair Unsurlar

- 163-174 **Muhabbat KURBANOVA**
Mamatqul JÖRAYEV
“Kitab-ı Dedem Korkut” ve Ebulgazi Bahadır Han'ın “Şecere-i Terakime”
Adlı Eseri
- 175-195 **Hasan AKTAŞ**
Modern Türk Şiirinde Dede Korkut
- 197-207 **Gürol PEHLİVAN**
Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında Han Kızı Kaç Kez Doğurur?
- 209-230 **Gıyasettin AYTAŞ**
Dede Korkut'ta Kimliğe Dair Olgular ve Olaylar
- 231-239 **Dilaver DÜZGÜN**
Dede Korkut Anlatı Geleneği ve Barış Manço
- 241-263 **Mehmet KARA**
Türkçe Ders Kitaplarında Dede Korkut ve Hikâyeleri
- 265-270 **Mete Yusuf USTABULUT**
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dede Korkut Hikâyelerinden Yararlanma
- 271-290 **Atabey KILIÇ**
Edebiyat ve Bilim Dünyamızda Dedem Korkut ile İlgili Yayınlar ve
Çalışmalar Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Tespit ve Teklifler
- 291-306 **Kerime ÜSTÜNOVA**
Dede Korkut Destanlarında Soyut-Somut, Bütün-Parça, Büyük-Küçük,
Genel-Özel İlişkilerinde Tekrarların Rolü
- 307-315 **Fahri VALEHOĞLU-HACILAR**
“Dede Korkut Kitabı”nın Gürcistan’da Tebdil ve Tercümesi Hakkında
(Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın Araştırmaları Temelinde)
- 317-328 **Özkan DAYI**
İran'da Yapılan Dede Korkut Çalışmaları
- 329-346 **Gazi ÖZDEMİR**
Bir Tescil İki Şahsiyet
(Bey Böyreğ ve Abdulvehhâb Gazi)

- 347-357 **Muharrem DAŞDEMİR**
Geldük Ol Kim Tolduran Topdur, Şolduran Şopdur
- 359-377 **A. Özgür GÜVENÇ**
Absürt Bir Parodi Örneği: Deli Dumrul Filmi
- 379-404 **Berdi SARIYEV**
Gorkut Ata Türkmen Halk Nüshasının Özellikleri Üzerine Bir Deneme
- 405-422 **Süleyman Kaan YALÇIN**
Birincil Uzun Ünlüler ve Birincil Uzun Ünlülerden Kaynaklanan Seslik İzlerin Dede Korkut Hikâyelerindeki Ses Bilgisel Görünümü
- 423-434 **Salahaddin BEKKİ**
Dedem Korkut Kitabı'nda Ayıp
- 435-446 **Gülhan ATNUR**
Gılgamış Destanı ve Basat Depegözü Öldürdüğü Boy Arasındaki Benzerlikler
- 447-455 **Kürşad KARA**
Zübeyde KAYA
Kadro Dergisinin Dede Korkut Hikâyelerine Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme
- 457-468 **Serkan ÇAKMAK**
Dede Korkut'un Tarihî Kaynaklarından Bayburtlu Osman'ın Tevârîh-i Cedîd-i Mir'ât-ı Cihân Adlı Eseri
- 469-475 **Hamdi GÜLEÇ**
"Ozanların Piri" Dede Korkut
- 477-482 **Elçin İBRAHİMOV**
Dede Korkut: Türkçenin Mukaddes Kitabı
- 483-502 **Nihangül DAŞTAN**
Göstergelerarasılık Açısından Alt Metin Okumalarına Bir Örnek: Diriliş "Ertuğrul" Dizisi ve Dede Korkut
- 503-524 **Bora BAYRAM**
Dede Korkut Hikâyeleri'ne Dair Türkçe Öğretmeni Adaylarının Farkındalıkları Üzerine Bir İnceleme

- 525-540 **Venera MUSTAFAYEVA**
Dede Korkut Hikâyelerinde Mitolojik İzlerin Deyimlerdeki Varlığı
- 541-548 **Ercan ALKAYA**
Gulim SHADİYEVA
Dede Korkut Hikâyeleri ve Kazak Destanlarında Geçen Deniz Kulunu, Su Atı Üzerine
- 549-554 **Sedat ADIGÜZEL**
Modern Azerbaycan Edebiyatında Dede Korkut
- 555-560 **Ferdi GÜZEL**
Dede Korkut Kitabı'ndaki Kadın Tiplerinin Bayburt'taki Yansımaları
- 561-573 **Turgay KABAK**
Bayburt Kent Kültürünün Mekânsal Hafızasında Dede Korkut
- 575-583 **Ruslan ALİMBEKOV**
Dede Korkut'un Tarihi Kişiliği ve Takipçileri

SUNUŞ

Dede Korkut Kitabı, Türk kültürünün ve tarihinin en önemli eserleri arasında yer alır. Dede Korkut'un sadece Türk kültürü için değil dünya kültür mirası için de önemli bir yere sahip olduğu, 2019 yılında UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsili Listesi'ne kabul edilmesi ile tescillenmiş oldu.

Dede Korkut destan geleneğinin Dünya Kültür Mirası Listesi'ne kabul edilmesi ile birlikte Dede Korkut üzerine yapılan bilimsel ve sanatsal faaliyetlerin nicelik ve nitelik yönünden artırılması konusunda bu mirasın en büyük sahiplerinden birisi olan ülkemize de büyük bir görev düşmektedir.

Bu kapsamda, Dede Korkut coğrafyası içerisinde önemli bir yere sahip olan kadim şehir Bayburt'ta bulunan üniversitemizin ev sahipliğinde, Bayburt Valiliği, Türk Dil Kurumu ve Dede Korkut'un Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Temsil Listesi'ne kabul ettirilmesinin mimarlarından biri olan UNESCO Türkiye Milli Komisyonunun işbirliğinde “Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu”nu 25-27 Nisan 2019 tarihleri arasında gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Sempozyum, yurt içi ve yurt dışından yerli, yabancı 40'tan fazla bilim insanının katılımı ile gerçekleşti. Sempozyumda sunulan birbirinden değerli tebliğler Dede Korkut araştırmalarına önemli katkılar sağladı. Özellikle Prof. Dr. Metin Ekici'nin “Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” başlıklı bildirisi ile Dede Korkut'un 3. nüshasının bulunduğunu duyurması Türk dünyasında geniş yankı uyandırdı.

Bu bilim şölenine katılan değerli bilim insanlarına, sempozyumun gerçekleşmesinde büyük katkıları olan paydaşlarımız Bayburt Valiliğine, Türk Dil Kurumuna ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonuna teşekkür ederim.

Prof. Dr. Selçuk COŞKUN
Rektör

BİLDİRİLER

BİR TESCİL İKİ ŞAHSİYET (Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi)

.....
Gazi ÖZDEMİR*

 zet

Bayburt il merkezine 2 km uzaklıkta bulunan Erenli köyü, Osmanlı Devleti idari yapısı içinde Duduzar adıyla köy statüsünde idi. Bugün bu mahal, iki tarihi şahsiyete ev sahipliği yapmaktadır. Bunlardan ilki Bey Böyrek, ikincisi ise Abdulvehhâb Gazi'dir. Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 08.02.2007 tarih, 515 sayılı karar ile kültür varlıklarının tescili sırasında *Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek)* şeklinde, iki farklı tarihi şahsiyet, bir şahsiyetmiş gibi kayıt altına alındı. Bu durum, araştırmacılar için ciddi problemleri beraberinde getirdi. Bu bildiriye Abdulvehhâb Gazi ve Bey Böyrek'in iki ayrı tarihi şahsiyet olduğu, tescildeki hatanın kaynağı; Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi'nin Osmanlı Devleti ile günümüzdeki durumlarının ortaya konulması hedeflendi. Bu bildiriye nitel araştırma yöntemi, tarihi doküman incelemesi tekniği kullanıldı. Veriler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki konu ile ilgili belgelerden; alanda hazırlanmış araştırma ve derleme eserlerden toplandı. Elde edilen bulgular içerik analizi yöntemiyle değerlendirildi. Sonuç olarak Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi'nin iki farklı tarihi şahsiyet olduğu bu bağlamda ilgili kurumların tescilde ve mekân bilgilendirmesinde kullanılan *Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek)* ifadesinin yanlış olduğu sonucuna varıldı. Ayrıca Erenli köyündeki Türbe'nin, Abdulvehhâb Gazi'nin makamı; türbenin dışında bulunan mezarın da Bey Böyrek'e ait mezar olabileceği kanaatine varıldı.  neri olarak tescilde ve dokümanlarda yer alan *Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek)* ifadesinin *Abdulvehhâb Gazi ve Bey Böyrek* şeklinde düzeltmesi, Bey Böyrek'e ait soyut kültürü maddi kültüre dönüştürecek adımların atılması için proje yapılması tavsiye edildi.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, Duduzar, Bey Böyrek Mezarı, Abdulvehhâb Gazi Türbesi

ONE REGISTRATION TWO PERSONS (Bey Böyrek and Abdulvehhâb Gazi)

Abstract

Erenli village, which is 2 km away from the city center of Bayburt, was located in the administrative structure of the Ottoman Empire under the name of Duduzar village. Today, this place is home to two historical figures. The first one is Bey Böyrek and the second one is Abdulvehhâb Gazi. By the Board of the Erzurum Cultural Heritage Protection Board dated 08.02.2007 number 515, two persons were registered as Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek) during the registration of cultural assets and the repair activities carried out in this area. This situation revealed a serious problem for the researchers, that is, two historical figures were the same person. In this statement, Bey Böyrek and Abdulvehhâb Gazi were identified as two separate personalities and the justification of the need to correct the error was aimed. In this paper, qualitative research method, historical document technique was used. Data, Prime Ministry Ottoman Archives, General Directorate of Foundations Archives of the subject related documents; collected from oral sources with research and compilation works. The findings were evaluated by content analysis method. Research Bey Böyrek and Abdulvehhâb Gazi have been designed on two different historical personalities. As a result, archival records about Abdulvehhâb Gazi could be reached. However, the information about Bey Böyrek was not included in the archive records but was only included in the data transferred by the oral cultural heritage. In this context, the expression of Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek), which was used in the registration of the relevant institutions and the information of the place, was found to be wrong. It was concluded that the tomb was the seat of Abdulvehhâb Gazi and the tomb outside the grave was owned by Bey Böyrek. As a suggestion, it is recommended that Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek) be corrected as Abdulvehhâb Gazi and Bey Böyrek. It is recommended that the project be carried out to take the steps to turn Bey Böyrek's abstract culture into a material culture.

Keywords: Bayburt, Duduzar, Grave of Bey Böyrek, Tomb of Abdulvehhâb Gazi

Giriş

Bayburt, Anadolu'nun kuzeydoğusunda, Çoruh nehrinin çevresinde kurulmuş olan tarihi bir şehirdir. Bayburt'un dünü bugününden daha zengindir. Nitekim Bayburt, bu zenginlikleri maddi ve manevi kültür

miraslarıyla ortaya koymaktadır. Bu kültür mirası içinde yer alan Bayburt'un doğusunda merkeze 2 km uzaklıkta ve 2300 rakımda; 40°15'48.4" kuzey ve 40°14'40.2" doğu koordinatlarında bulunan Erenli köyü, bugün iki tarihi şahsiyete ev sahipliği yapmaktadır. Bu şahsiyetler Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi'dir.

Amaç ve Hedefler

Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 08.02.2007 tarih, 515 sayılı karar ile Bayburt ili Erenli köyünde bulunan kültür varlıklarından Abdulvehhâb Gazi yerleşkesini tescil ederken iki tarihi şahsiyeti bir şahsiyetmiş gibi *Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek)* şeklinde kayıt altına aldı. Bu tescil ile başlayan ve daha sonra da bu alanda yürütülen onarım faaliyetleri sırasında devam eden hatalar zinciri oluştu. Bu bildiride, Abdulvehhâb Gazi ve Bey Böyrek'in iki ayrı şahsiyet olduğunun ortaya konulması ve tescildeki hatanın düzeltilmesinin gerekliliği ile mekânda bulunan türbe ve mezarlardan hangisinin Bey Böyrek'e hangisinin Abdulvehhâb Gazi'ye ait olduğunun tespiti hedeflendi.

Yöntem ve Teknik

Bildiride nitel araştırma yöntemi ve bu yöntem içinde yer alan tarihi doküman incelemesi tekniği kullanıldı. Araştırmada birincil ve ikincil kaynaklar: arşiv belgeleri ve el yazmaları; araştırma-inceleme eserler ve makaleler ile yayınlanmamış literatür kullanıldı. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için Arap ve Bizans devletleri ile ilgili kaynaklardan da yararlandı. Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi ile ilgili bilgiler belirlendi. Elde edilen veriler tasnif edildi. Bilgilerin kontrolü yapıldıktan içerik analizi yapılarak yazma aşamasına geçildi.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırma kapsamında birbirini destekleyen verilerin doğru, kapalı mekânın dışındaki mezarda Bey Böyrek'in yattığı ve Abdulvehhâb Gazi Türbesinin ise Abdulvehhâb Gazi'nin makamı olabileceği varsayıldı.

Araştırma Deseni

Araştırma deseni tasarlanırken araştırmanın ana problemi aşağıdaki sorulardan oluşturuldu:

- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi aynı kişiler midir?
- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi hakkında arşiv, yazılı ve sözlü

kaynaklarda hangi bilgi bulunmaktadır?

- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi'ye ait mekân tescilinde hata var mıdır?

Araştırmanın alt problemleri için şu sorular oluşturdu:

- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi hakkında sözlü kültürde bilgi var mıdır?
- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi ayrı kişiler ise aynı dönemde mi yaşadılar?
- ❖ Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi hakkındaki bilgi hatalı ise kaynağı ne olabilir ve bu hatanın düzeltilmesi için ne yapılabilir?

Birincil ve ikincil kaynaklar: arşiv belgeleri ve el yazmaları; araştırma-inceleme eserler ve makaleler yanında yayınlanmamış literatürlerden yukarıdaki soruların cevapları için veriler derlendi. Elde edilen verilerden veri setleri oluşturuldu ve sınıflandırıldı. Daha sonra sistematik bir düzende veriler terkip edildi. Bilgiler teyit edildikten sonra sözlü ve yazılı bilgilerden hareketle araştırma bulgularının tartışılması sürecine geçildi. Bulgu ve tartışma ile elde edilen çıkarımlardan sonuç ve öneriler oluşturuldu.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada arşiv, basılı dokümanlar ve halk hikâyelerinin aktardığı verilerden yararlanıldı. Bu sebeple araştırılan kişilerin, bilgilerin ve dokümanların günümüzden zaman olarak uzak olması, yazılı belgelere dayalı olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturdu.

Bey Böyrek

Bey Böyrek hakkında önemli bilgileri içeren ve günümüze ulaşmasını sağlayan kaynak Dede Korkut Kitabı'dır. Dede Korkut Kitabı'nda geçen olayların tarihi ve geçtiği coğrafya tespit edildiğinde Bey Böyrek ile ilgili daha isabetli bilgi ortaya konulacaktır. Nitekim Üçler Bulduk, Türk tarihi açısından hikâyelere ve özellikle de Dede Korkut hikâyelerine dikkat çekerek şöyle der:

“Destanlar, Türklerin tarihi karakteri ve hususiyetleri üzerine emsalsiz bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Her bir hikâyeye, hatta bir kelime dahi bizler için tarihi ipuçları verecek bir öneme sahiptir. Diğer Türk

destanlarına nazaran daha geniş bir alana yayılan ve hemen hemen bütün Türk boyları arasında özünü muhafaza ederek yaşayan Dede Korkut ve destanı, bu vasfıyla Türk dünyasının adeta hüviyet cüzdanı olma durumundadır”(1995:247).

Dede Korkut Destanları, Türk edebiyatı ve tarihinin sözlü ve yazılı şaheserleri arasında yerini alır. Bu eserde yer alan anlatılar, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Bayburt'ta da hala sözlü miras olarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır (Boratav, 1982: 90; Üçüncü, 2015: 15-129; Gülensoy, 1998: 83). Dede Korkut Destanlarının başlangıcı IX. yüzyıla Oğuzların yaşadığı Türkistan coğrafyasına kadar gitmektedir. Oğuzların Müslüman olmalarıyla birlikte de Dede Korkut Hikâyeleri İslami motif ve unsurlarla zenginleşti (Banarlı, 1983: 403; Gökyay, 1973: LXXXIII; Jirmunskiy, 1961: 610). Ayrıca çeşitli sebepler ile yurtlarından göç eden Oğuzlar, destanlarda geçen şahıs ve yer isimlerini de göç edilen yere taşıdılar ve o yöreye uyarladılar. Bu süreç ve değişim eserin yazıya geçirildiği XV. veya XVI. yüzyıla kadar devam etti (Banarlı, 1983: 403; Boratav, 1982: 90; Ergin, 1969: XIII; Sümer, 1972: 378-379). Dede Korkut destanlarının Dresden ve Vatikan nüshalarını derleyip yazıya geçiren yazarın, yazıldığı dönemin ve yazıya geçirildiği yerin hakkında açık bilginin bulunmaması araştırmacılar arasında farklı görüşlerin doğmasına neden oldu (Boratav, 1958: 31-62; Pehlivan, 2015: 147-171). Bazı bilim adamlarına göre Akkoyunlu hâkimiyetindeki Doğu Anadolu'da Otlukbeli Savaşı sonrasında Osmanlı Devletinin güçlenmesi ile Dede Korkut hikâyelerinin unutulma tehlikesi doğdu ve bu hikâyelerin unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılması için kayıt altına alınması gündeme geldi. Hikâyelerdeki dilden ve anlatılanlardan hareket ederek inceleme yapan araştırmacılar, Dede Korkut destanlarında XV. yüzyıl Anadolu Türkçesi'nin kullanıldığını ve eserin, Akkoyunluların hâkim olduğu coğrafyada yazıldığını kabul ettiler. (Gökyay, 1973: LXXVIII, DLXVII; Boratav, 1982: 62, 89; Osman (Bayburtlu), 1961: 11, 24). Öyle ki Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın beyleriyle birlikte uzun sürecek bir av şölenine çıkacakken beylerinden Aruz Koca'nın “İder Ağam Kazan, sası dinli Gürcistan ağzında oturursun. Ordun üstüne kimi korsun?” diye sorması (Dede Korkud, 2014a: 36), Oğuz beylerinin *Gürcistan*'la komşu olduğunu; “Meğer Hanım Trabuzon Tekfuru, beylerbeyi olan Han Kazan bir şahin göndermişti.” (Dede Korkud, 2014a: 271) sözü ile *Trabzon* ile komşu olduğunu ve “Bayındır Hanın yağışın basan Şemseddin bindi. Barasarun Bayburd Hisarından parlayup Beyrek Boz Aygırı'na bindi.” (Dede Korkud,

2014a: 35) sözleriyle olayların *Bayburt* ve çevresinde yaşandığı hususu, ileri sürülen bu fikri destekler niteliktedir (Sümer, 1972: 380; Jirmunskiy, 1961: 609; Gökyay, 1973: LXXIX; Buldur Meydan ve Güngör, 2016: 930). İlâveten *Bayburt* ve çevresinde *Bamsı Beyrek*'in farklı varyantlarının halen anlatılıyor olması bu görüşü kuvvetlendirmektedir (Üçüncü, 2015: 15-30). *Bey Böyrek/Bamsı Beyrek* hikâyesi, *Akkoyunlu* döneminde son halini almış bir hikâye olarak anlam kazanmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri içinde yer alan *Bey Böyrek/Bamsı Beyrek* destanı, *Gerek Dresden* nüshasında (Dede Korkud, 2014a: 65-121) ve gerekse *Vatikan* nüshasında (Dede Korkud, 2014b: 67-84) yer almaktadır. Destan'da *Bayındır* boylarından bahsedilmesi ve bu boyun eski Türk destanlarındaki 24 *Oğuz* boyundan biri olması, bölgede kurulan devletin, *Bayındır* boyuna mensup *Akkoyunlular* olması destandaki bilgileri desteklemektedir. Yine *Akkoyunlu Devleti*'nin bir isminin de *Bayındırıyye Devleti* olması bu devletin *Bayburt* ve çevresinde yaşaması ilave katkı sağlamaktadır (Ebu Bekr-i Tihranî, 2014: 1; Uzunçarşılı, 1969: 188). Bu bağlamda Dede Korkut'ta geçen hikâyeler *Anadolu*'da *Bayındırıyye Devleti*'nin hüküm sürdüğü topraklarda, yaşayan boy ile yaşanan olaylar ile yenilenmiştir (Gökyay, 1973: XLIV; Banarlı, 1983: 406).

Zaman ve coğrafya bakımından üzerinde genel olarak uzlaşıldığından hareketle Dede Korkut'un üçüncü ve on ikinci boylarında *Bey Böyrek* hakkında önemli bilgiler bulunur (2014a: 65-121; 2014b: 67-84). Üçüncü boya göre: *Bayındır Bey* toplantı düzenler, bu toplantıya katılan *Bay Büre*'nin üzgün olduğu ve ağladığı *Oğuz* beyleri tarafından görülür. Sebebi kendisine sorulur. *Bay Büre Bey* üzüntü içinde neslini devam ettirecek, beyine hizmet edecek erkek evladı olmadığından üzüntü ile bahseder. *Oğuz Beyleri* hep birlikte Allah'a, *Bay Büre Bey*'e erkek evladı vermesi için dua ederler. Bu sırada *Bay Bican Bey* de bir kız çocuğu sahibi olmak istediğini söyler, şayet kızı olur ise *Bay Büre*'nin oğluna beşik kurtmesi olarak vereceğini vaat eder ve beyler *Bay Bican* için de dua ederler. Zaman geçer ve *Oğuz beylerinin* dualarını Allah kabul eder. *Bay Büre*'nin oğlu, *Bay Bican*'ın da kızı olur (Dede Korkud, 2014b: 68; Dede Korkud, 2014a: 65-68; Ergin, 1969: 54). *Bay Büre Bey*, oğlu olduktan sonra bezirgânlarını yanına çağırır ve oğlunun doğumunu kutlamak için *Rum* iline akın düzenletip hediyeler getirmesini ister. Oğlu on beş yaşına geldiğinde düşmanın elinden ticaret kervanını kurtarır. Bunun üzerine *Bay Büre Bey* oğlunun ad konulmasını hak etmesi üzerine bir toy düzenler. Bu amaçla kudretli *Oğuz beylerini* oğluna ad vermek üzere davet eder. Bu davete

Dedem Korkut da katılır ve Bay B re'nin oğluna *Boz Aygırlı Bamsı Beyrek* adını verir"(Dede Korkud, 2014b: 68b, 70a-b; Ergin, 1969: 58-59; Gönen, 2005: 108).

Bey Böyrek/Bamsı Beyrek bölgesinde kırk arkadaşı ile faaliyette bulunurken bir casus, onların yerlerini Bayburt Hisarı Beyi'ne haber verir. Bey Böyrek/Bamsı Beyrek ve arkadaşlarını Bayburt Beyi gafil avlar ve onları esir eder(Dede Korkud, 2014b: 74b). Bey Böyrek/Bamsı Beyrek ve arkadaşlarını Bayburt Hisarı'nda hapse koyar. Bey Böyrek hapiste olduğu zaman içinde önemli günlerde kopuz alar. Bu günlerden birinde bezirg nlar Bayburt Hisarı'na gelirler ve Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'i kopuz çalarken görürler ve haberleşirler(Dede Korkud, 2014b: 75b). Bey Böyrek/Bamsı Beyrek, 16 yıl tutsak yaşar ve sonunda Hisar Beyi'nin kızı Bamsı Beyrek'e yardım eder ve Hisar'dan kaar(Dede Korkud, 2014b: 76b-77a).

Bey Böyrek/Bamsı Beyrek, Hisar'da tutsak edilen arkadaşlarını unutmaz. Kazan Han ile konuştukları sırada Hisar'da tutulan arkadaşlarını kurtarıp Hisarı almadan muradının yerine gelmeyeceğini söyler. Bunun  zerine Kazan Han, Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'in istediğini gerçekleştirmesine izin verir. Oğuz Beyleri ile birlikte Bayburt Hisarı'na hareket ederler. Bu harekettten Bayburt Hisarı Beyi'nin haberi, casuslar aracılığıyla olur. Ancak Bayburt Hisarı Beyi ş kli Melik, haber almış olmasına rağmen Kazan Han, Bey Böyrek/Bamsı Beyrek ve Oğuz Beylerinin taarruzunu engelleyemez. Kazan Han, Bayburt Hisarı Beyi'ni yener, diğer Oğuz beyleri de yedi komutanı yenerler. Böylece Bayburt Hisarı ele geçirilir. Kırk yiğit serbest bırakılır. Hisar'daki Kilise yıkılır ve yerine Mescit yaptırılır(Dede Korkud, 2014b: 83b-84a).

Dede Korkut'un on ikinci boyuna göre Kazan Han ile Uruz Han'ın arası açıktır. Uruz Han, kendisi ile Kazan Han'ın arasını düzeltmesi için Bay Böyrek/Bamsı Beyrek'e mektup yazar. Asıl amacı Bay Böyrek/Bamsı Beyrek'i yanına çekip Kazan Han'a karşı üstünlük sağlamaktır. Bay Böyrek/Bamsı Beyrek, Uruz'un yanına gider ve Uruz'un gerçek niyetini öğrenir. Bay Böyrek/Bamsı Beyrek, Kazan Han'a ihanet etmeyeceğini söyler ve Uruz'un teklifini kabul etmez. Bunun  zerine dayısı olan Uruz Han, Bay Böyrek/Bamsı Beyrek'i yaralar ve bu yara neticesinde Bey Böyrek/Bamsı Beyrek hayatını kaybeder(Dede Korkud, 2014b: 105b-106b).

Bütün bu bilgilerden hareket ile Bayındır beylerinden olan Bay Böyrek/Bamsı Beyrek'in Bayburt çevresinde doğduğu, Bayburt Hisarı'nda on altı yıl hapis tutulduğu ve sonunda Kazan Han ve arkadaşlarıyla birlikte Bayburt Hisarı'nı ele geçirdikleri ve Hisar'daki Kilise yerine Mescit yaptırarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'in Kazan Han'a siyaseten karşı çıkan dayısı Uruz Han'ı isyanda desteklemediği için onun tarafından yaralandığı ve bunun sonucunda öldüğü ortaya çıkmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'in hayatı Bayburt ve çevresinde geçti. Dayısı Uruz tarafından yaralanıp öldükten sonra Bey Böyrek/Bamsı Beyrek, yurdu olan Bayburt'ta Hisar'ın karşısında bulunan Erenli Tepesi'ne anılarda yaşatılmak üzere defnedilmiş olmalıdır(Gökyay, 1973: CLI; Turan, 1979: 367).

Abdulvehhâb Gâzi

Buht'un oğlu olan Abdulvehhâb Gazi (Yüksel, 2018: 465-466), VIII. yüzyılda Emeviler döneminde yaşadı. Abdulvehhâb, Mekke'de doğdu daha sonra sırasıyla Şam'da ve Medine'de hayatını devam ettirdi. Ebu Bekir ve Ebu Ubeyd gibi künyeler ile de tanınan Abdulvehhâb, mevalidir. Yani Arap değildir (İbn Asâkir, Ebul-Kâsım Ali İbnül-Hasan b. Hibetullah, 1995: 303; İbn Kesîr, 1994: 498-499; el-Mizzî, Cemâleddin Yûsuf b. Abdurrahman b. Yûsuf ve Ebül-Haccâc, 1980: 488). Âlim ve emir unvanlarını taşıyan Abdülvehhâb sahâbeden hadis rivayet etmesi sebebiyle tabiinden kabul edilmektedir (İbn Kesîr, 1994: 498-499).

Abdulvehhâb Gazi, Emevi hükümdarı Mervan'ın Hz. Osman döneminden beri devam ettirilen Anadolu seferlerinde görev alıyordu. Nitekim Halife Mervan'ın emri üzerine Anadolu üzerine gönderilmek üzere oğlu Süleyman komutasında 90.000 kişilik ordu hazırlandı. Bu ordu Azerbaycan, Bizans ve Ermeni toprakları üzerine harekât düzenleyecekti. Bu ordunun öncü kuvveti olmak üzere Malik b. Şebib komutasında 8.000/10.000 birlik oluşturuldu. Malik'e yardımcı kumandan olarak Halife Mervan'ın azatlısı olan Abdullah Battal (Seyyid Battal Gazi) ve Emir Abdulvehhâb Gazi de görevlendirildi. Öncü birlikler Afyon'a kadar ilerlediler ve Rumlar'a karşı üstünlük kazandılar (Ebül-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed İbnül-İmâd, 1986: 66).

Bizans İmparatoru III. Leon, ülkesinde Müslümanların ilerleyişinden rahatsızdı. Bu ilerleyişi durdurabilmek için ülkesinde birçok alanda reform yaptı. Daha sonra Müslümanların ilerleyişini durdurmak üzere oğlu Konstantin ile sefere çıktı. III. Leon, Müslüman ordusuna Akronion

mevkiinde tuzak kurdu. III. Leon, Malik'in komuta ettiği nc birliği bozguna uğrattı (Bulduk, 1993: 28-29; Ostrogorsky, 2011: 146). Bu sırada askerlerin sağa sola dağılmaya başladığını gören Emir Abdulvehhâb Gazi harekete geçerek dağılan askerlerinin yanma gitti ve askerlere yönelerek şöyle seslendi: *Ey Müslümanlar! Cennet'e gelin, Cennet'ten mi kaçıyorsunuz? Yazıklar olsun size! Cennet'ten mi kaçıyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz? Yazıklar olsun size, siz dünyada kalıcı ve ebedi değilsiniz.* Bu hitaptan sonra Müslüman askerler, Bizans askerleriyle mücadeleye devam etti. Askerler ile birlikte komutanlar da şiddetle düşman üzerine hücum etti. Ancak bu hcumda kuvvet kumandanı olan Malik b. şebib, Abdullah Seyyid ve Emir Abdulvehhâb Gazi, 740 yılında şehit oldular (Confessor, 1982: 103; Ebl-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed İbnül-İmâd, 1986: 66; İbn Kesîr, 1994: 498-499). Bugün Afyon sınırları içinde şuhut'ta nc birlik komutanı Malik b. şebib'in, Bolvadin'de ise Emir Abdulvehhâb b. Gazi'nin kabirleri bulunmaktadır. XII. yüzyılda yazıya geçirilen ve Arapların kahramanlık hikâyeleri içinde önemli yer tutan Zt'l-Himme/Delhemma/Z'l-Himme destanı, yine Anadolu'da anlatılan Battalnameler'de Abdullah el-Battal, Abdulvehhâb Gazi ve arkadaşlarının Akroinon (Seyitgazi) savaşı sırasındaki kahramanlıkları anlatılması sözlü kültür varlığının içinde de kahramanların yerlerini aldıklarını göstermektedir (Anonim, 1870: 353; Avcı, 2015: 224-225).

Akroinon Savaşı'nda şehit düşen ve Afyon'da defnedilen Abdulvehhâb Gazi'nin Bayburt'ta onun adına yaptırılmış Zaviyesi ve Türbesi bulunmaktaydı. Abdulvehhâb Gazi'nin Ermeniyye ve Azerbaycan seferleri sırasındaki İşlm'a hizmetlerini hatırlamak ve onun kahramanlığını yaşatmak amacıyla zaviye ve türbe vcudaya getirildiği söylenebilir. Ancak Abdulvehhâb Gazi'nin Bayburt'ta metfun olduğu ile ilgili bilgiler de kayıtlarda yer almaktadır. Nitekim Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Abdulvehhâb Gazi ile ilgili olarak

Çoruh'un karşı mahallesindeki Cami' ensesinde bir dağ vardır ki Adına (Dudlar Dağı) dirler. Orda bir llezr yer vardır. Orada (Abdulvehhâb Gazi) medfundur. Ziyaretgah has ve ammedir (1314: 346).

yazılı olması, ayrıca Erzurum Salnâmesi'nde "...nefs-i Bayburd'da kibr-ı sahave-i nebevden Abdulvehhâb Gazi..." olarak bahsedilmesi, Abdulvehhâb Gazi'nin kabrinin burada olduğu görüşünü destekliyor (EVS, 1290: 161). Ancak burada dikkat çeken husus Evliya elebi'nin ve Vilayet Salnamesindeki yazan bilgilerin bölgedeki rivayetlerin aktarılmasıyla

oluşmasıdır. Nitekim Evliya Çelebi'nin, Şemseddin Sivasî ve arşiv belgelerinin Alemdar-ı Nebevi Abdulvehhâb Gazi'nin kabrinin Sivas'ta bulunduğunu belirtmesi bu bilgilere temkinli yaklaşılmasını gerektiriyor(BOA, İE.EV.: 17/1977; Çelebi, 1999: 205-206; Şemseddin Sivasî, 2017: 34). Nitekim Sivas'ta Abdulvehhâb Gazi adıyla Cami, Zaviye ve Türbenin bulunması ve mekân ile ilgili arşiv belgesinde “*Alemdar-ı Nebevi Abdulvehhâb Gazi'nin Sivas'da vaki zaviyesi...* (BOA, İE.EV.: 17/1977. H-28-08-1067; İE.EV.: 32/3685. H-20-11-1115; HAT, 1583/10) Bayburt ile benzer özellikleri taşıması tarihi şahsiyetleri hafızalarda yaşatma ve onlar adına zaviye teşekkül etme adına yapılan girişim olarak görülmektedir. Arşiv belgelerinde Abdulvehhâb Gazi'nin kabrinden direk bahsedilmemekte olup bilgilerin daha evvelkilerin aktarımı gibi görünmesine sebebiyet vermektedir. Sonuç olarak Bayburt, Erenli köyünde bulunan Türbe'nin Abdulvehhâb Gazi'nin makamı olduğu sonucuna ulaşıldı.

Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi'nin yazılı ve sözlü bilgilerden tarihte yaşadıkları kabul edilmektedir. Erenli köyünde iki tarihi şahsiyetten sözlü tarihten Bey Böyrek'in mezarı, tarihi verilerden de Abdulvehhâb Gazi'nin makamının bulunduğu ortaya çıkıyor. Bu iki şahsiyetten Bey Böyrek'in Mezarı ile Abdulvehhâb Gazi Türbesi'nin karıştırılmasının nedenini temelde tescildeki maddi hatadan kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun Erzurum'da 08/02/2007 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı 515 sayılı raporunda:

“Bayburt ili Merkez, Erenli (Duduzar) Köyü, 615 parselde kayıtlı mülkiyeti maliye hazinesine ait, herhangi bir sit alanı içerisinde bulunmayan Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek) Türbesi ve çevresindeki mezarlık alanının incelenerek...

... Abdulvehhâb Gazi(Bey Böyrek) Türbesi ve çevresindeki mezarlık alanının, Kültür Varlığı özelliği taşıması nedeniyle 5226 ve 3386 sayılı yasa ile değişik 2683 sayılı yasa kapsamında Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmesine,

Karar verildi.”

şeklindeki hüküm uzmanlarca kayıt altına alındı. Bu durum iki şahsiyetin “*Abdulvehhâb Gazi(Bey Böyrek)*” şeklinde tutanağa geçmesi, her iki şahsiyetin bir kişi olarak anlaşılmasına sebep olmaktadır. Nitekim bu

durum alan araştırmalarında karışıklığa sebebiyet vermekte özellikle sözlü kültür üzerine yapılan çalışmalarda yanlış bilgi aktarılmasının nedenini oluşturmaktadır. Yani Erenli'de bulunan Türbenin Bey Böyrek Türbesi olduğu görüşü kabul görmektedir(Gökyay, 1973: DCLXXXI; Üçüncü, 2015: 148-149; Hacıhasanzade, 2014: 107). Ancak Osmanlı Devleti arşiv kayıtlarında Erenli'deki türbenin işleyişi ile ilgili kayıtlar içinde Bey Böyrek'e ait herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kayıtlarda Abdulvehhâb Gazi Zaviyesi ve Türbesi kayıtları yer almaktadır(VGMA, HD, 1074: 87; 1076: 93-94; BOA, Ev.d., 10486: 5). Bu durum da Türbenin Böyrek'e ait olmadığını ortaya koyuyor. Burada Abdulvehhâb Gazi Zaviyesi ve Türbe alanı içinde bulunan ve Türbe'den bağımsız bulunan mezar, sözlü kültür içinde yer aldığı üzere Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'e Bamsı ait olmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi iki tarihi şahsiyettir. Bey Böyrek, bir destan kahramanı iken Abdulvehhâb Gazi, VIII. yüzyılda Emeviler döneminde yaşamış tabiinden bir mevalidir. Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi sözlü kültürde kahramanlıklarıyla yerini almışlardır. Bey Böyrek, Dede Korkut Kitabı'nda özelde üçüncü hikâye olmak üzere diğer kısımlarda da yer alırken, Abdulvehhâb Gazi ile ilgili hikâyeler Battal Gazi Destanı içinde yer almaktadır. Bey Böyrek, Bayburt'ta hayatını kaybederken Abdulvehhâb Gazi Afyon'da yapılan Akronion Savaşı'nda şehit oldu. Buna göre Bey Böyrek'in mezarı Bayburt'ta iken Abdulvehhâb Gazi'nin makamı Bayburt'tadır.

Bey Böyrek ve Abdulvehhâb Gazi mekânlarının tescili ile ilgili hata vardır. Bu hatanın kaynağı Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun Erzurum'da 08.02.2007 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı 515 sayılı raporunda yer alan “Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek)” ifadesinden kaynaklanmaktadır. Tarihi dokümanlar incelendiğinde Türbe'nin Abdulvehhâb Gazi Zaviyesi ve Türbesi ile ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak Bey Böyrek ile ilgili bilgilerin Dede Korkut Kitabı'nda yer aldığı görülmektedir. O halde, Tescili düzenleyen Kurum'un tescili, diğer ilgili kurumların ise tanıtıcı bilgilendirmeleri düzeltmesi önerilir. Böylece karışıklık ortadan kalkar. Ayrıca Dede Korkut hikâyelerinin ana karakterlerinden olan Bey Böyrek'e ait anıt mezarın yaptırılmasına ve maddi kültür mirası olarak tescilinin gerçekteştirilmesine vesile olabilir. Böylece Dede Korkut'taki Bey Böyrek hikâyesi ile Bayburt arasındaki bağı ön plana çıkararak faaliyetlerin gerçekteştirilmesi ile ulusal ve uluslararası

arenada somut olmayan kültürel mirasa katkı sağlanabilir.

Kaynaklar

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),
Evkaf Defteri (Ev.d.), 10486.
İbnülemin Vakıfı (İE.EV), 17/1977; 32/3685.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA),
Hurufat Defteri (HD), 1074; 1076.
- Anonim. (1870). *Menakıb-ı Gazevât-ı Sultan Seyyid Battal Gazi*. İstanbul: Şirket-i Hayriyeyi Sahafiye.
- Avcı, C. (2015). *İslam-Bizans İlişkileri (610-847)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi (C. 1)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Boratav, P. (1958). Dede Korkut Hikâyelerindeki Tarihi Olaylar ve Kitabın Telif Tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, 13, 31-62. <https://doi.org/10.18345/tm.18399>
- Boratav, P. (1982). *Folklor ve Edebiyat 1*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Bulduk, Ü. (1993). *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib Sancağı* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Buldur, A. D., Meydan, A., & Güngör, Ş. (2016). Dede Korkut Destanlarının Kültür Coğrafyası. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(24216), 925-947. Geliş tarihi gönderen 1303-0094.
- Confessor, T. (the. (1982). *The Chronicle of Theophanes: Anni Mundi 6095-6305 (A.D. 602-813)*. University of Pennsylvania Press.
- Dede Korkud. (2014a). Kitab-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâ'ife-i Oğuzân [Dresden Nüshası]. İçinde *Dede Korkut Kitabı Orijinal Nüshalar*. Ankara: TOBB Yay.
- Dede Korkud. (2014b). Kitab-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâ'ife-i Oğuzân [Vatikan Nüshası]. İçinde *Dede Korkut Kitabı Orijinal Nüshalar*.

Ankara: TOBB Yay.

Ebu Bekr-i Tihranî. (2014). *Kitab-ı Diyarbekriyye* (M. Öztürk, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed İbnü'l-İmâd. (1986). *Şezerâtü'z-zeheb fî ahbâri men zeheb* (C. 2). Dımaşk-Beyrut: Dâru İbni Kesir.

el-Mizzî, Cemâleddin Yûsuf b. Abdurrahman b. Yûsuf, & Ebü'l-Haccâc. (1980). *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-ricâl* (C. 18). Beyrut: Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle.

Ergin, M. (1969). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Komisyon. (1290). *Erzurum Vilâyet Salnâmesi 4. Def'a, (EVS)* (Sy 4).

Evlîya Çelebi, M. Z. ibn D. (1314). *Seyahatnâme* (C. 2-3). Dersaadet: İkdâm Matbaası.

Gökyay, O. Ş. (1973). *Dedem Korkudun Kitabı*. MEB Devlet Kitapları: İstanbul.

Gönen, G. S. (2005). Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Doğum Âdetleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (18), 103-112.

Gülensoy, T. (1998). Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek, Deli Dumrul, Salur Kazan ve Tepegöz Boylarının Anadolu Varyantları ve Dede Korkut Hikâyeleri Coğrafyasının Tespiti Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1(41), 81-92.

Hacıhasanzade, F. (2014). *İlçe, Belde ve Köyleriyle Bayburt*. İstanbul: Nef Grafik Yayıncılık.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali İbnü'l-Hasan b. Hibetullah. (1995). *Tarihu Dımaşk* (C. 37). Beyrut: Dâru'l-Fikr.

İbn Kesîr. (1994). *el-Bidâye ve'n-Nihâye Büyük İslâm Tarihi* (C. 9; M. Keskin, Çev.). İstanbul: Çağrı Yayınları.

Jirmunskiy. (1961). *Kitab-ı Korkud' ve Oğuz Destanı Geleneği* (İ. Kaynak, Çev.). *Belleten*, XXV, 609-629.

Osman (Bayburtlu). (1961). *Tevârih-i Cedîd-i Mir'ât-ı Cihan*. İstanbul: Küçükaydın Matbaası.

Ostrogorsky, G. (2011). *Bizans Devleti Tarihi* (F. Işıltan, Çev.). Ankara:

T.T.K. Basımevi.

Pehlivan, G. (2015). Dede Korkut Kitabı'nın Dresden ve Vatikan Nüshalarının Müstensihlerinin Karşılaştırılması. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (40), 147-171.

Sümer, F. (1972). *Faruk Sümer - Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri - Boy Teşkilâtı - Destanları* (2. bs). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Şemseddin Sivasî. (2017). *Abdülvehhâb Gâzi Menâkıbı*. İstanbul: Sivas Belediyesi.

Turan, O. (1979). Bayburd. İçinde *İslâm Ansiklopedisi* (5. bs, C. 2, ss. 365-367). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Uzunçarşılı, İ. H. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: T.T.K. Basımevi.

Üçüncü, K. (2015). *Dede Korkut ve Bayburt*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yüksel, M. (2018). Bizans Topraklarında Bir Mücahit: Abdülvehhâb Gazi. *Mütefekkir*, 5(10), 463-475.

Ekler

Şekil 1: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Karar Yazısı

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
ERZURUM KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 08.02.2007- 33
Karar Tarihi ve No : 08.02.2007- 515

Toplantı Yeri: ERZURUM

Bayburt İli Merkez, Erenli (Duduzar) Köyü, 615 parselde kayıtlı mülkiyeti maliye hazinesine ait, herhangi bir sit alanı içerisinde bulunmayan Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek) Türbesi ve çevresindeki mezarlık alanının incelenerek 2863 sayılı yasa kapsamında değerlendirilmesi istemini içeren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 11.12.2006 gün ve 199493 sayılı yazısı ve eki, Bayburt İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü'nün 08.01.2007 gün ve 20 sayılı yazısı, 2007/49 sayılı uzman raporu okundu, dosyası ve ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Bayburt İli Merkez, Erenli (Duduzar) köyü 615 parselde kayıtlı Abdulvehhâb Gazi (Bey Böyrek) Türbesi ve çevresindeki mezarlık alanının, Kültür Varlığı özelliği taşıması nedeniyle 5226 ve 3386 sayılı yasa ile değişik 2863 sayılı yasa kapsamında Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmesine,

Karar verildi.

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Şekil 2: Abdulvehhâb Gazi Türbesi

Şekil 3: Abdulvehhâb Gazi'nin Türbesi (Eski Türbe)

Şekil 4: Abdulvehhâb Gazi'nin Türbesi (Yeni Türbe)

Şekil 5: Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'in Mezarı

Kaynak:  c nc , 2015: 149.

Şekil 6: Bey Böyrek/Bamsı Beyrek'in Mezarı

Şekil 7: Abdulvehhâb Gazi'nin Bayburd-ı Erzurum'da Dudu nam karyede vaki merhum Abdulvehhâb Gazi Zaviyesi(Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Evkaf Defteri, 10486,1221/1806: 5)

